

Ahmet TANYILDIZ*

KARA ABDÂL SÜLEYMÂN ŞEMSİ DEDE VE ŞİİRLERİ ÜZERİNE

Öz: Tasavvufî yapılar içerisinde sanat ve edebiyatı en ziyade özümsemiş geleneğin Mevlevîlik olduğuna şüphe yoktur. Muhtelif coğrafyalarda Mevlevîliği temsil eden mutasavvıfların kısm-ı azamı sanat ve edebiyatla iç içedir. Hanya Mevlevîhânesi kurucu şeyhi (Kara Abdâl) Süleymân Şemsî de (1829-1886) bu geleneği devam ettiren şahsiyetlerdendir. Şeyhliği ve şairliği ile öne çıkan Şemsî Dede'nin 1305/1887 yılında eski yazıyla yayımlanmış Dîvânçe'si, Farsça bir mesnevî ile farklı nazım şekillerindeki Türkçe manzumelerinden oluşmaktadır. Bu makalede öncelikle Şemsî Dede'nin hayatına ve şairliğine temas edilecektir. Ardından tarafımızca yayına hazırlanmış olan Dîvânçe'nin muhtevasına değinilecek ve şiirlerinden örnekler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mevlevîlik, Kara Abdâl Süleymân Şemsî Dede, Dîvânçe.

ON THE KARA ABDAL SÜLEYMAN SEMSI DEDE AND HIS POEMS

Abstract: There is no doubt that Mevleviyeh is the tradition which assimilated art and literature mostly among the sufistic structures. Most of sufis who represent the tradition of Mevleviyeh in various geographies are interested in art and literature. Süleyman Semsî (Kara Abdal) –born in 1829 and died in 1886- who was founder sheikh of Hanya Mevlevihane is among the people who maintained this tradition. Divançe published in 1305/1887 by ancient writing belonging to Semsî Dede who became prominent by his features of sheikhdom and poesy comprises of a Persian mesnevi and Turkish poems in various odes. In this study, it will be mentioned about life and poesy of Semsî Dede first of all. And after it will be mentioned about content of Divançe prepared for publishing by us and exemplified from his poems.

Key Words: Mevleviyeh, Kara Abdal Süleyman Semsî Dede, Divançe.

a. Hayatı ve Şahsiyeti

Tam adı Kara Abdâl Süleymân Şemsî Dede olan bu zât, 1829 yılında Konya'da dünyaya gelmiştir. Babasının adı Âşık Osmân'dır. Süleymân Şemsî Dede'nin matbu Dîvânçe'sinin girişindeki hâl tercemesi, onun hayatı hakkında detaylı bilgiler içermektedir. Şemsî Dede'den bahseden hemen tüm eserlerin ilk ve esaslı kaynağı bu eserdir.¹

* Doç. Dr., Dicle Üniversitesi Edebiyat Fakültesi; ahmettanyildiz@gmail.com

¹ Ahmet Sevgi, "XIX. Yüzyıl Mevlevî Şâirlerinden Konyalı Şemsî Dede ve Dîvânçesi" 7. *Millî Mevlânâ Sempozyumu*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1995, s. 62-73; Mustafa Kara, "Hanya Mevlevîhânesi", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Cilt 16, s. 49-51; Selami Şimşek, "Doğu Akdeniz'de Tahrip Olan Bir Kültür Mirası: Girit'te Tarikatlar ve Tekkeler", *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S 32, s. 215-244; Sezai Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, Vefa Yayınları, İstanbul, 2007, s. 309-311; Ayşe Nur Mermer, *On Dokuzuncu Yüzyıl Mevlevî Şâirleri*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 228-229; Şemsî Dede'nin hayatına ilişkin bu hâl tercemesindeki ilk elden bilgilerin dışında İsmail Kara'nın yetkin çalışması şeyh ve ailesinin serüveni ile Hanya Mevlevîhânesi'nin tarihini açıklığa kavuşturmuştur. Ayrıntılı bilgi için bk. İsmail Kara, "Hanya Mevlevîhânesi: Şeyh Ailesi, Müstemilatı, Vakfiyesi.", *İslam Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 1, s.115-173, İstanbul 1997.

Şemsî Dede maddî imkânsızlıklar sebebiyle düzenli bir eğitim alamamıştır. 1843 yılında on altı yaşında iken babasının izniyle Konya'da Şems-i Tebrizî Dergâhı'na intisap etmiş, ilk tasavvufî terbiyesini Seyyid Emir Şâh Kaygusuz Abdâl'dan almıştır. Bu dergâhta dört yıl kalan Şemsî Dede, bu süre zarfında Kur'ân-ı Kerîm, ilmihâl, Arapça ve Akâid dersleri görmüştür.² Hocası Kaygusuz Abdâl, onu kendi mürşidi Abdâl Muhammed Sûdî Dede Efendi ile tanıştırmış ve Süleymân Şemsî Dede bir süre de onun hizmetinde bulunmuştur.

1844 yılında Mevlânâ Dergâhı'nda çilesini tamamlayan Şemsî Dede 1849'da mürşidi Kaygusuz Abdâl'dan hilafet-nâme almıştır. Aynı yıl Afyon'a gönderilerek Sultân Dîvânî Dergâhı'nda tanzif edilmiş, yaklaşık dört yıl boyunca burada ilim ve tasavvufla meşgul olmuştur. Afyon'dan Bursa ve İstanbul'a geçen Süleymân Şemsî Dede, bir yıl boyunca bu şehirlerdeki dinî mekânları ve yaşayan şeyhleri ziyaret ettikten sonra 1855 yılında Konya'ya dönmüştür. Sevdiği hocası Seyyid Emir Şâh Kaygusuz Abdâl'ın mezarını ziyâret etmiş ve burada bir süre Mesnevî dersleri vermiştir. 1857 yılında evlenen Süleymân Şemsî Dede'nin 1859 yılında ilk çocuğu Muhammed Şemseddîn dünyaya gelmiştir. Daha sonra 1860 yılında Hasan Hüsnî ve 1864 yılında Hüseyin Ârif dünyaya gelmiştir. Hüseyin Ârif'in doğumundan bir süre sonra Süleymân Şemsî Dede'nin babası Âşık Osmân vefat etmiştir.

1870 yılında Aydın Güzelhisârı Mevlevîhânesi şeyhi Horasanî Alî Dede vefât edince onun dergâhına şeyh olarak tayin edilmiştir. Bir süre burada kalan Şemsî Dede, Hanya'daki Mevlevî muhiplerinin ısrarlı davetleri üzerine 1872'de Hanya'ya gitmiştir.³ 1880'de geniş bir arazi üzerinde ve zengin vakıflarla kurduğu Hanya Mevlevîhânesi'ni inşa ettirmiş, Mevlevîhâne'nin vakfiyesini hazırlamış ve tasdik ettirmiştir. Bu Mevlevîhâne'de şeyhlik yapan Şemsî Dede 1886 yılında vefât etmiştir. Mezarı önceden hazırlanan dergâha bitişik olarak inşâ edilen türbeye defnedilmiştir.⁴

Süleymân Şemsî Dede, şiirlerinde **Sem'î, Nûrî, Şemsî, Kara Şemsî, Tûrâbî, Niyâzî, Abdâl** ve **Kara Abdâl** gibi mahasları kullanmıştır. Bunlar arasında daha ziyade tercih ettiği mahlaslar **Abdâl, Kara Şemsî**'dir.

Şiirlerinde sıklıkla muhtevayı şekil ve ölçüye tercih eden şair, dîvân şiiri geleneğini tasavvufî neşveyle harmanlayarak devam ettirme gayretinde olmuştur. Şiirlerin hemen tamamında tasavvufî gelenek ve Mevlevîlik vurgusu öne çıkar. Eldeki şiirlerinden Farsça olanları Mesnevî'nin etkisiyle kaleme alınmıştır. 340 beyitlik *Tuhfetü'l-Mesnevî Alâ-Hubbi'l-Haydarî* adlı Farsça manzûmenin yarıya yakını Mesnevî beyitlerinden oluşmaktadır. Muhtelif nazım şekilleriyle Türkçe kaleme alınan Dîvânçe'sinde de durum farklı değildir. Şiirlerin muhtevası umumiyetle tasavvufî meselelerdir. Bu şiirler daha ziyade mürîdlere öğütler, tarîkatin erkân ve âdâbına dâir usuller ile

² İsmail Kara, agm, s.117.

³ Sezai Küçük, age, s. 310.

⁴ İsmail Kara, agm, s.118.

Mevlânâ ve Şems başta olmak üzere diğer Mevlevî büyükleri ile ilgili ifadelerden müteşekkildir.

b. Şiirleri

Şemsî Dede'nin tüm şiirleri iki başlık hâlinde tek eser olarak basılmıştır.⁵ Mevcut metne göre Farsça bir mesnevînin bulunduğu kısım *Tuhfetü'l-Mesnevî Alâ-Hubbi'l-Haydarî* adını taşımaktadır. Bu kısım 340 beyitten müteşekkildir. Farsça olan bu manzumeden sonra umumiyetle Türkçe olan dîvânçe kısmı yer almaktadır.⁶ Eserin metin bölümünden önce çeşitli notlar ve takrizler bulunmaktadır. Eserin iç kapağında sonra bu eseri tab' ettiren Kara Şemsî-zâde (Hüseyn Ârif) Efendi'ye (1864-1940) ait bir not vardır. Ardından zamanın Girit müftüsü İbrâhîm Şerîf Efendi'nin Arapça takrîzi ve Girit Kalemî'nden Halîm Neyyir Efendi'nin Türkçe takrîzi gelmektedir. Bu kısımdan sonra Şemsî Dede'nin terceme-i hâli özet olarak verilmiştir. Şemsî Dede biyografisini konu alan kaynakların çoğu bu kısımdaki öz ve değerli bilgilerden istifade etmiştir.

b. 1. Tuhfetü'l-Mesnevî Alâ-Hubbi'l-Haydarî

Tuhfetü'l-Mesnevî, *Der-Munâcât-ı Kâdiyu'l-Hâcât* başlıklı bir münâcâtla başlar. 31 beyit olan bu bölümde ağırlıklı olarak Cenâb-ı Hakk'ın esmâ-i hüsnâsı tasvir edilerek O'ndan af ve merhamet talep edilmektedir. Yer yer Mevlânâ'nın Mesnevî'sinden mısra ve beyitlerin de tazmîn edildiği şiirde zikir ifadeleri olan *Allâh Allâh* ibaresi de tekrar edilmiştir.

Der-Hamd u Şenâ-yı Hudâ-yı Te'âlâ 'Azze ve Celle başlığını taşıyan ikinci kısımda Cenâb-ı Hakk'a şükredilir. İlk bölüme benzer şekilde Allâh'ın isim ve sıfatlarına vurgu yapılarak evren ve varlıklar üzerindeki tasarruflarına değinilir. Bu kısım 23 beyittir.

28 beyitten oluşan üçüncü kısım *Der-sitâyiş-i Enbiyâ-yı 'İzâm 'Aleyhimu's-selâm* başlığını taşır. Burada Hz. Âdem, Hz. Şît, Hz. Nûh, Hz. İbrâhîm, Hz. İsmâ'îl, Hz. Dâvûd, Hz. Süleymân, Hz. Yakûb, Hz. Yûsuf, Hz. Mûsâ, Hz. Cercîs, Hz. Zekeriyâ, Hz. Yûnus, Hz. Yahyâ, Hz. Şu'ayb, Hz. Eyyûb, Hz. Hızır, Hz. İlyâs, Hz. İsâ ve Hz. İdrîs anılır. Ardından Kur'ân-ı Kerîm'deki "*Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz.*" (Bakara, 285) ayetine vurgu yapılarak bu bölüm tamamlanır.

Der-Na'at-ı Pâk-ı Habîb-i Hudâ Hazret-i Muhammedini'l-Muştafâ Şalavâtullâhi 'Aleyhi't-taḥiyyât başlığını taşıyan dördüncü bölümde peygamberimiz Hz. Muhammed'in isimleri, vasıfları, mucizeleri, hakkında nâzil olan ayetler ve şahsiyet-i maneviyesinden şefâat isteme gibi hususlara

⁵ Tuhfetü'l-Mesnevî Alâ-Hubbi'l-Haydarî ve Dîvânçe-yi Kara Şemsî, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul 1305/1887.

⁶ Eserin muhtevası ve hususen Türkçe manzûmeleri üzerine tanıtıcı bir yazı yazılmıştır. Bk. Ahmet Sevgi, agm.

değnilir. 45 beyit olan bu bölümde beyitler arasında *eş-şalātu ve's-selām* ibaresiyle peygamberimize salavât getirilir.

Beşinci kısımda *Der-Şenā-yı Çehār Yār-ı Vefā-Şi'ār-ı Hazret-i Aḥmed-i Muḥtār* başlığıyla peygamberimizin dört yakın arkadaşı ve halifesi olan Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osmân ve Hz. Alî'nin vasıfları zikredilir. 40 beyitlik bu kısımda ağırlıklı olarak Hz. Alî övgüsü bulunur.

Sonraki bölümde *Der-Medḥ-i Aşḫāb-ı Guzīn Rıdvanullāhi Te'ālā 'Aleyhim Ecma'in* başlığıyla 6 beyitte peygamberimizin sahabeleri övülür.

Der-Sitāyiş-i Evliyā-yı Kirām Kaddesellāhu Ervāḥahum başlığını taşıyan yedinci kısımda Hasan-ı Basrî, Bâyezîd-i Bistâmî, Cüneyd-i Bağdâdî, Ma'rûf-ı Kerhî, İbrâhîm bin Edhem, Şakîk-i Belhî, Bişr-i Hafî, Zünnûn-ı Mısrî, nebî veya velî olarak rivayet edilen Hz. Şem'un, Ahmed Er-Rifâî, Şems-i Tebrîzî, Seyyid Burhâneddîn Muhakkık-ı Tirmîzî, Selâhaddîn Zerkûb, Hüsâmeddîn Çelebî ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî gibi zâtlar övülür. Ayrıca nebî ve velîler arasındaki münasebetlerin ele alındığı bu kısım 43 beyittir.

13 beyitten oluşan sekizinci kısım *Der-Sitāyiş-i Şibteyn-i Resûl-i Şakaleyn* başlığını taşır. Burada peygamberimizin torunları olan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in övgüsü yapılır.

Dokuzuncu bölümde *Der-Vaḳ'a-yı Dil-süz-ı Kerbelâ ve Mezemmet-i Yezîd-i Pelîd* başlığıyla söylenen 37 beyitte Kerbelâ hâdisesi, Hz. Hüseyin ve akrabalarına reva görülen zulümler, Muharrem ve âşûrânın hususiyetleri anlatılır. Ayrıca bu can yakıcı hâdisenin müsebbibi olan Yezîd ve Şimr'e olan nefret ve kızgınlık tasvir edilir.

Der-Tenbîh-i Ğâfilân ve Mersîye-yi Şehîdân başlığını taşıyan onuncu kısımda Kerbelâ hâdisesinde şehit düşen mazlumlar için mersîye ve gâfiller için uyarıcı beyitler vardır. Bu kısım 21 beyittir.

Sonraki iki bölümde *Fazîlet-i Girye Berāy-ı Vaḳ'a-yı Dil-süz-ı Şehîdân-ı Kerbelâ* ve *Der-şenā-yı Şuhedā-yı Kerbelâ* başlığıyla Kerbelâ şehitlerinin fazîletleri övülür. Öncelikle âyet ve hadîslerle gözyaşının gerekliliği ve fazîletlerine vurgu yapılır, ardından Kerbelâ şehitlerinin vasıfları zikredilir. Bu iki bölüm 30 beyittir.

Tuhfetü'l-Mesnevî'nin son kısmı 23 beyit olup *Der-Tazarru' u Du'ā* başlığını taşır. Bu kısımda Cenâb-ı Hakk'ın af, merhamet ve mağfireti ile ilgili isimleri anılarak dua ve yakarışa yer verilir.

b. 2. Dîvânçe-yi Kara Şemsî

Türkçe şiirlerinin bulunduğu kısım ise *Dîvânçe-yi Kara Şemsî* şeklinde adlandırılmıştır. Bu kısımda ise muhtelif nazım şekilleriyle söylenmiş 74 adet şiir yer almaktadır.

Kasîde ve Tarih Kıt'aları: Eserde 5 kasîde bulunmaktadır. Bunlardan ikisi tarih manzumesidir. Eserde ayrıca 11 kıt'a vardır. Üçü dışında bu şiirlerin tamamı tarih manzumesidir. İlk kasîde eserin 27-31. sayfaları arasında yer alır. Bu şiir 1283/1866 yılında Mevlânâ türbesindeki kubbenin yenilenmesini konu alan 54 beyitlik bir tarih manzumesidir. İkinci kasîde Şemsî Dede'nin Âyişe adında bir hanımın dilinden Ramazan bayramı tebriki mahiyetinde dönemin Girit valisi Abdurrahmân Sâmî Paşa'ya yazdığı bir manzûmedir. Üçüncü kasîde Cemâl Paşa'nın Sultan Abdülazîz tarafından Midilli adasına tayin edilmesine düşülen bir tarih manzûmesidir. Bu şiir eserin 33-34. sayfaları arasında yer alır. Dördüncü kasîde II. Abdülhamid'in cülûsuna düşülen 23 beyitlik bir tarih manzûmesidir. Beşinci kasîde eserin 55-57. sayfaları arasında yer almaktadır. Esasen bahâriyye olduğu belirtilen bu manzûme Hz. Hüseyin, Kerbelâ hâdisesi ve Muharrem ayını konu almaktadır.

Dîvânçe'deki tarih manzûmeleri ağırlıklı olarak kasîde ve kıt'a nazım şekliyle yazılmıştır. Bu manzumelerin tavsîfi şu şekildedir: Giritli Mustafâ Şevkî Dede isimli bir zâtın Bingâzi'de vefat etmesine düşülen tarih [14. Şiir]; Hemdem Dervîş Bekir isimindeki zâtın babası Ömer Ağa'nın vefatına düşülen tarih [44. Şiir]; Âmine Hatun isimindeki bir hanımefendinin vefatına düşülen tarih kıt'ası [45. Şiir]; Şeyh-zâdelerden Muhammed Bâkî ve Mustafâ Bostân isimli iki çocuğun dünyaya gelişlerine düşülen tarih [46. Şiir]; Mevlevî müntesiplerinden Garbî Hasan Efendi'nin vefatına düşülen tarih kıt'ası [59. Şiir]; Dervîş Süleymân Hâmûşî'nin vefatına düşülen tarih kıt'ası [60. Şiir]; Havvâ Hatun'un vefatına düşülen tarih kıt'ası [64. Şiir]; Hacı Hakkî Dede'nin vefatına düşülen tarih [65. Şiir].

Gazeller: Dîvânda 46 gazel bulunmaktadır. Birinci gazel Mesnevî'nin ilk on sekiz beytinin manzûm çevirisidir. Gazellerin muhtevası umumiyetle tasavvuf, ilâhî aşk, Mevlevîlik ve Mevlevî büyükleri (Mevlânâ, Şems, Şeyh Gâlib, Şeyh Mahmûd Sadreddîn vs.) ile hikemî tarzdaki nasihatler şeklindedir.

Bunun dışında Dîvânçe'de 1 mesnevî, 1 muhammes, 3 şarkı, 1 semâî, 6 müfred yer almaktadır.

EK 1: Tuhfetü'l-Mesnevî Alâ-Hubbi'l-Haydarî'nin İlk Kısmı**Der-Munâcât-ı Kâđiyu'l-Hâcât⁷**

Bismillâhirrahmanirrahîm
 Allâh Allâh yek nazar ber-mâ fiken
 Lâ taḫnaṭunâ faḫaṭ ṭâle'l-ḫazen

1

Fâ^cilâtün / Fâ^cilâtün / Fâ^cilün

1	Ey Ḥudây-ı pāk u bî-enbâz u yâr
Dest gîr u curm-i mâ-râ der-guzâr	Ey eşi ve benzeri olmayan tertemiz
Allâh'ım! Elimizden tut ve cürmümüzü
bağışla.
2	Ey Kerîm u ey Raḫîm u Sermedî
Der-guzâr ez-bed-segâlân in bedî	Ey Kerîm, Raḫîm ve Sermedî olan! Menfi
fikir sahiplerini bu kötülükten kurtar.
3	Dest gîr u reh numâ tevfiḫ dih
Curm baḫş u ^c afv kun bu'gşâ girih	Ey elimizden tutup yol gösteren, bize tevfiḫ
ver. Cürmü bağışlayıp affet ve düğümleri
çöz.
4	Geşte perrân nâme-i mâ ez-şimâl
Pes zebân ez- ^c uzr hemçü lâl lâl	Melekler kitabımızı soldan getirdiler. Ve dil
de özürden dolayı dilsiz gibi lal kaldı.
5	Nist mâ-râ ğayr-i fazlet hiç kes
Ey Kâđîm u zu'l-kerem feryâd-res	Ey kerem sahibi olan ve imdada koşan
Kâđîm! Artık bize senin fazlından gayrı hiç
kimse yoktur.
Allâh Allâh		
6	Ey Ḥudây fazl-ı tû ḫâcet-revâ
Bâ-tu yâd-ı hiç kes ne'bved revâ	Allâh'ım, senin fazlın hacetleri karşılar.
Senin yanında başkasını anmak revâ
değildir.
7	Ḥod vekîl-i mâst luṭfet ey Delîl
Mudde ^c â inest ey Ni ^c me'l-vekîl	Ey yol gösterici, senin lütfun bize vekîldir.
Ey Ni ^c me'l-vekîl, yegâne iddiamız budur.
8	Mâ ne-büdîm u teḫâzâmân ne-büd
Luṭf-i tû nâ-ğufte-i mâ mî-şunüd	Biz yoktuk, taleplerimiz de yoktu. Senin
lütfun henüz söylemediklerimizi de
duyuyordu.

⁷ Tuhfetü'l-Mesnevî Alâ-Hubbi'l-Haydarî mesnevîsi Farsçadır. Metnin çeviri yazısı ve tercümesi bize aittir.

- 9 Bād-ı mā vu būd-i mā ez-dād-ı tust Vücudumuz ve nefesimiz senin
Hesti-i mā cumle ez-īcād-ı tust cömertliğindedir. Varlığımız tümüyle
senin icadınladır.
- 10 Ey Hākīm-i kār-sāz-ı bī-nedīd Ey görülmeyen işleri dahi yapan Hākīm!
Şānī^c-i āfāk u īn ^carş-ı mecīd Sen âfâkın ve bu yüce arşın sanatkârsın.
- Allāh Allāh
- 11 Ey Hūdāy-ı bā-^caṭā-yı bā-vefā Ey nimet ve vefâ sahibi olan Allāh'ım. Bu
Raḥm kun ber-^cumr-i refte ber-cefā cefa ile geçen ömrüme merhamet et.
- 12 Ey Hākīm-i bī-naẓīr u mişl u yār Ey naziri, eşi ve benzeri olmayan Hākīm!
Ebr-rā der-dih ḳaṭār ender ḳaṭār Bulutu katar katar ihsan eden sensin.
- 13 Ender ān rüzī ki der-dergāh-ı tū Günahların yüküyle beli iki büklüm olarak
Mā der-āyīm ez-guneh puşt-i du-tū senin dergâhına geldiğimiz günde...
- 14 Ey ^cAzīm ez-mā gunāhān-ı ^cazīm Ey Azīm, bizden çıkan büyük günahları
Tū tevānī ^cafv kerden der-ḫarīm hareminde affetmeye gücün yeter.
- 15 Yā İllāhā Rabbenā Ma^cbūdenā Ey İllāhımız, Rabbimiz ve Ma'būdumuz! Bizi
Fa^cfu ^cannā Rabbenā ve'rḫam lenā⁸ affet ve bize merhamet et.
- Allāh Allāh
- 16 Ey Hākīm-i kār-sāz-ı ğayb-dān Ey hikmetle iş yapan ve gaybı bilen
Mā zi-tū dārīm hem īmān u cān Allāh'ım! Biz imanımızı ve cânımızı senden
alırız.
- 17 Cānımān dādī vu īmān nīz hem Cānımızı ve dahi imanımızı sen ihsan ettin.
Ez-u faẓzalnā hem īn cān muḫterem Biz de ondan fazilet aldık ve cânımız
muhterem oldu.
- 18 Cān u nān dādī vu ^cumr-ı cāvidān Can ve nimet ile sonsuz bir ömür verdin.
Sā³ir-i ni^cmet ki n'āyed der-beyān Sair nimetler ise beyâna bile gelmez.
- 19 Vaḳt-i istirdād-ı cān-ı pur-ḫiṣāl Bu çeşitli hasletlerle donanmış canı iade
Çun ez-īn ḳaleb be-māned infişāl etme zamanı geldiğinde artık bu kalıptan
ayrılacaktır.
- 20 Dār īmān-ı heme ey pādşāh Ey padişah, şeytânî bakışın yağmasına karşı

⁸ Ayrıca bk. "Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et." Kur'ân-ı Kerīm, Bakara, 2/286.

Eşşalātu ve's-selāmu ʿaleyke yâ Resûlallâh

EK 2: Dîvânçe-yi Kara Şemsî'nin İlk Şiiri

Terceme-yi Meʿânî-yi Hijde Ebyât-ı Şerîf-i Meşnevî-yi Maʿnevî Be-Ṭarz-ı Ğazel [Ḥarfü'l-Elif]

1

Feʿilâtün / Feʿilâtün / Feʿilâtün / Feʿilâtün

1 *Bîşnev in neyden* alup söyledim esrâr saña
Ṭuy ne ârzü-keş imiş zâr ile ol yâr saña

2 *K'ez-neyistân* ile tâ düşdigün âlâmı görüp
ʿAql u nefsün dağı arz ile semâ zâr saña

3 Şerha şerha idegör sîneñi bu firqatden
İştiyâkuñ ideyüm şerhini izbâr saña

4 Kendi aşluñdan uzak kaldıgünü bildikde
Vaşl için emr-i rücûc oldı yâ tekrâr saña

5 Nik ü bed herkes ile cüft olarak nuş itdüm
Söyledüm nâle ile pend-i dürer-bâr saña

6 Kendi zannınca baña herkes olup yâr u refiğ
Cüst ü cü itmedi sırrum k'ide izhâr saña

7 Kendi nâlem idiyor sırrumı izhâr velik
Ḥiss-i zâhirlle görünür mi o envâr saña

8 Cân ki ten içre leṭâfetle görünmez aşlâ
Gösterirse meger ol zümre-i ebrâr saña

9 Süzîş ü nâle ider ʿışk-ı Ḥudâ'dan bil nây
Maḥviyyetle bulunur ʿışk u o kirdâr saña

10 Āteş-i ʿışkıla cüş eyledi yâ hû mey u ney
Germiyet-baḥş-ı derün oldı mı ol nâr saña

11 Perde-i ğafleti çâk eyle de gör ʿayn-ı yaqîn
Rehber-i ʿışk-ı Ḥudâ işte o aḥrâr saña

حکمت - Hikmet - حکمت

- 12 Ney gibi pāk-derün muttaşif-ı kahr u celāl
Mürşidüñ sohbetedür müşfik-i hüşyār saña
- 13 Emr-i *mütü*yü işit mevt-i irâdiyle iş it
Mevt dedür nefse hayât işde bu aḥbār saña
- 14 Bu sözüñ sırrını bildüñse hayâtı bulduñ
Naʿl-i bâzgüne sefer olmaya düşvār saña
- 15 İtdi evkâṭ-ı ʿazîzüñ ğam-ı dünyâ žāyiʿ
Süz-ı firḫatle gelüp gitdi o devvār saña
- 16 Ğafilâne geḫen ol günlerüñe çekme esef
Ḳalsun ol zât ki ṭabīb-i dil ol dildār saña
- 17 Ḳanmaz ol ḳulzüm-i tevḫîde ṭalan ʿaşıklar
Yoḳ ise behreñ uzun gün ğam-ı ekdār saña
- 18 Kâmilüñ ḫâlini idrâk idemez nâḳışlar
ʿÂrif ol işte selâmet ile güftār saña
- 19 Virdi *Divânçe-yi Abdâl*'ına sertâc iderek
Hijde ebyâtınuñ esrârını Hünkār saña

Kaynakça

- Erdoğan Hilal, "*Kara Şemsî Abdal, Süleyman, Kara Abdal*", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7485>
- Hanyevî Şefik Efendi. *Divânçe-i Hanyevî Şefik Efendi*, Ahter Matbaası, 1293 (1876).
- Hasan Amîd, *Ferheng-i Amîd*, Müessese-i İntişarât-ı Kebîr, Tahran, 1961.
- İbnülemin Mahmut Kemal İnal. *Son Asır Türk Şairleri*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1998, Cilt 4, s. 1803-1804.
- Kanar, Mehmet. *Farsça Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul, 2013.
- Kanar, Mehmet. *Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, Mesnevî Cilt 1-2-3*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013.
- Kara, İsmail. "*Hanya Mevlevîhânesi: Şeyh Ailesi, Müştemilatı, Vakfiyesi.*", İslam Araştırmaları Dergisi, S 1, s.115-173
- Kara, Mustafa. "*Hanya Mevlevîhânesi*", Diyanet İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, Cilt 16, s. 49-51.
- Küçük, Sezai. *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, Vefa Yayınları, İstanbul, 2007, s. 309-311.

- Mermer, Ayşe Nur. *On Dokuzuncu Yüzyıl Mevlevî Şâirleri*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 228-229.
- Özkan, Ahmet. *Tuhfe-i Nâilî'de Konyalı Şairler*, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 54, Haziran 2015, 49-86, s. 83.
- Sevgi, Ahmet. "XIX. Yüzyıl Mevlevî Şâirlerinden Konyalı Şemsî Dede ve Dîvançesi" 7. Milli Mevlânâ Sempozyumu, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1995, s. 62-73.
- Şimşek, Selami. "Doğu Akdeniz'de Tahrip Olan Bir Kültür Mirası: Girit'te Tarikatlar ve Tekkeler", AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 32, s. 215-244.
- Topal, Ahmet. *Mesnevî'nin Türkçe Manzum Tercüme ve Şerhleri*, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 32, Erzurum 2007, s.45.
- Uçman, Abdullah. "Kara Şemsî", Diyanet İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, Cilt 24, s. 366.